

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

710

Vragen van de leden **Van Helvert, Geurts** (beiden CDA) en **Van der Staaij** (SGP) aan de Minister van Buitenlandse Zaken over *de situatie in Zuid-Afrika*. (ingezonden 16 oktober 2020).

Antwoord van Minister **Blok** (Buitenlandse Zaken) (ontvangen 6 november 2020)

Vraag 1

Heeft u kennisgenomen van het bericht «South Africa: Deadly attacks on white farmers, a risk of new racial tensions»?¹

Antwoord 1

Ja.

Vraag 2

Herinnert u zich uw antwoorden op de vragen van het lid Van Helvert over uw bezoek aan Zuid-Afrika² en de motie-Van Helvert/Van der Staaij over de landonteigening van blanke boeren in Zuid-Afrika?³

Antwoord 2

Ja.

Vraag 3

Kunt u aangeven op welke momenten u, conform de motie-Van Helvert/Van der Staaij, bilateraal en in internationale fora aandacht heeft gevraagd voor de precaire situatie van de Boeren in Zuid-Afrika? En waar hebben deze inspanningen in geresulteerd?

Antwoord 3

Bilateraal heb ik het thema landhervorming (inclusief de zorgen van de regering over eventuele landonteigening zonder compensatie) opgebracht in het gesprek met de Zuid-Afrikaanse Minister van Buitenlandse Zaken en marge van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in New York op 23 september 2019. Ook heb ik het thema tijdens mijn bezoek aan

¹ <https://northafricapost.com/44506-south-africa-deadly-attacks-on-white-farmers-a-risk-of-new-racial-tensions.html>

² Aanhangsel Handelingen, vergaderjaar 2019–2020, nr. 2293

³ Kamerstuk 32 735, nr. 262

Zuid-Afrika op 3 en 4 februari 2020 besproken met de Minister van Buitenlandse Zaken.

De zorgen van de regering zijn ook overgebracht tijdens een handelsmissie naar Zuid-Afrika onder leiding van de directeur-generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen in november 2019 en tijdens een ontmoeting van de plaatsvervangend directeur-generaal Politieke Zaken met de Zuid-Afrikaanse Vice-Minister van Justitie, in december 2019.

In multilateraal verband heeft Nederland het onderwerp aangekaart in EU verband en binnen de OESO.

De Zuid-Afrikaanse gesprekspartners hebben aangegeven de zorgen van Nederland serieus te nemen en gaven aan dat er diverse consultaties over dit onderwerp lopen. In deze consultaties zouden ook dergelijke zorgen, en verzoeken om duidelijkheid over de voorwaarden voor onteigening, worden meegenomen. De nadere precisering van de onteigeningscriteria zoals opgenomen in het nieuwe wetsvoorstel dat op 9 oktober jl. is ingediend in het Zuid-Afrikaanse parlement is wat Nederland betreft een stap in de goede richting.

Vraag 4

Klopt het dat het aantal «Plaasmoorde» (erfaanvallen) en het aantal extreme geweldsincidenten tegen blanke Boeren in Zuid-Afrika de afgelopen tijd flink zijn gestegen? En bent u bereid uw zorgen hierover met de Zuid-Afrikaanse autoriteiten te delen?

Antwoord 4

Zuid-Afrika heeft zeer hoge criminaliteitscijfers. Het overgrote deel van de criminaliteit vindt plaats in *townships* en informele nederzettingen in en rond de steden, maar een klein deel treft ook het platteland waarbij zowel witte als zwarte boeren, medewerkers en familieleden onder de slachtoffers te betreuren zijn. Volgens de meest recente criminaliteitsstatistieken⁴ van de Zuid-Afrikaanse politie over de periode april 2019-maart 2020 werden ruim 21.300 moorden gerapporteerd. Daarvan werden 49 moorden geclassificeerd als zogenaamde boerderijmoorden (0,2% van het totaal). Dit is een kleine toename in vergelijking met 2018/19 (47), maar een afname in vergelijking met 2017/18 (62). De politie publiceert niet het ras van de slachtoffers, maar geeft aan dat motieven voor het geweld met name crimineel (bijv. veediefstal) van aard zijn en niet ras gerelateerd. Desalniettemin baren deze aanhoudend hoge criminaliteitscijfers mij zorgen. De Zuid-Afrikaanse regering heeft de bestrijding van criminaliteit als prioriteit aangemerkt en ook is de zogenaamde *National Rural Safety Strategy* in 2019 herzien om gewelddadige criminaliteit op het platteland aan te pakken.

De onveiligheid in Zuid-Afrika is een zorg van Nederland, ook vanwege de ongeveer 30.000 Nederlandse paspoorthouders in Zuid-Afrika, en wordt regelmatig aangekaart in bilateraal en multilateraal verband.

Vraag 5

Acht u het opportuun om het toenemende racistische geweld tegen de Boeren in Zuid-Afrika te agenderen in de VN-Mensenrechtenraad?

Antwoord 5

Ik acht het niet opportuun om het geweld tegen de Boeren in Zuid-Afrika als apart agendapunt in de VN-Mensenrechtenraad te agenderen. Ik acht het effectiever om een bredere discussie over mensenrechten (inclusief de strijd tegen racisme en ongelijkheid) met Zuid-Afrika aan te gaan. Zo engageert Nederland in multilateraal verband in discussies over racisme waar Zuid-Afrika een leidende rol pakt. Ook bieden de reguliere bilaterale consultaties over mensenrechten een platform om de zorgen over het geweld in de Zuid-Afrikaanse gemeenschap te bespreken. Eind november spreekt de Nederlandse Mensenrechtenambassadeur met haar Zuid-Afrikaanse counterpart, waar dit op de agenda zal staan.

⁴ https://www.saps.gov.za/services/april_to_march_2019_20_presentation.pdf

Vraag 6 en 7

Heeft u kennisgenomen van het nieuwe wetsvoorstel omtrent landonteigening van de Zuid-Afrikaanse regering en wat is uw appreciatie van dit wetsvoorstel?⁵

Klopt het dat in het nieuwe wetsvoorstel de mogelijkheid van landonteigening zonder compensatie is opgenomen? En zo ja, welke voorwaarden zijn er gesteld voor het onteigenen zonder compensatie?

Antwoord 6 en 7

De Zuid-Afrikaanse Grondwet voorziet al in landonteigening zonder compensatie indien dit een publiek doel dient en in het publieke belang is. Echter, nadere juridische richtlijnen waren nodig om te verduidelijken onder welke omstandigheden dit mogelijk zou zijn en welke procedures gevolgd moeten worden in het geval van onteigening. Het nieuwe wetsvoorstel, de «Expropriation Bill», voorziet daarin. Het voorstel omschrijft zes scenario's waarin het mogelijk kan zijn dat er geen compensatie wordt aangeboden in het geval van onteigening, namelijk 1) ongebruikt land in bezit voor financiële speculatie, 2) land in bezit van de staat of een staatsbedrijf dat niet gebruikt wordt voor essentiële doeleinden, 3) land dat gebukt gaat onder hoge schulden, 4) verlaten land, 5) land met een marktwaarde gelijk aan of lager dan de waarde van de overheidsinvestering of subsidie, en 6) bezit dat een gezondheids-, veiligheids- of fysiek risico vormt voor de bevolking. Onderdeel van de wet is een clause die bepaalt dat de hoogte van de compensatie (die eventueel nul kan zijn) bepaald wordt door een rechter of arbiter. Ook noemt de wet een aantal principes die in acht moeten worden genomen bij het bepalen van de hoogte van de compensatie, namelijk de marktwaarde, de manier waarop het land gebruikt wordt, investeringen en subsidies door de staat voor het aankopen of het ontwikkelen van het land, de manier waarop het land in bezit is gekomen en de reden voor onteigening. Ik acht deze nadere precisering van juridische richtlijnen inzake onteigening nuttig en verwacht dat het wetsvoorstel nog uitvoerig zal worden besproken in het Zuid-Afrikaanse parlement alvorens het wordt aangenomen.

Vraag 8

Deelt u de vrees dat door de voorgenomen wetgeving voornamelijk blanke Boeren het slachtoffer zullen worden van landonteigening zonder compensatie?

Antwoord 8

De zorg van het kabinet betreft eventuele landonteigening zonder compensatie die indruist tegen de wettelijke richtlijnen. Dit geldt voor alle landeigenaren in Zuid-Afrika. Het nieuwe wetsvoorstel bevat richtlijnen die, in het geval van onteigening, een rol van een rechtbank of arbitrage voorzien. Van belang is hierbij te noteren dat Zuid-Afrika beschikt over een sterk en onafhankelijk rechtssysteem.

Vraag 9

Deelt u de mening dat landonteigening zonder compensatie indruist tegen internationale mensenrechtenverdragen en dat Nederland en de Europese Unie daarom stelling moeten nemen tegen dergelijke wetgeving?

Antwoord 9

Het recht op eigendom is als zodanig niet neergelegd in een van de VN mensenrechtenverdragen. Wel wordt het erkend in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Daarnaast wordt het recht op non-discriminatie erkend in zowel het Internationaal Verdrag inzake Burger en Politieke Rechten en het Internationaal Verdrag inzake Economisch, Sociaal en Culturele rechten. Zoals hierboven toegelicht, heeft Nederland de zorgen over eventuele landonteigening zonder compensatie kenbaar gemaakt, ook in EU-verband.

⁵ https://www.gov.za/sites/default/files/gcis_document/202010/43798gon1082.pdf

Vraag 10

Kan deze wetgeving ook van invloed zijn op Nederlandse bedrijven en investeringen in Zuid-Afrika?

Antwoord 10

Zoals uiteengezet in het antwoord op vragen 6 en 7, kan conform het wetsvoorstel in kwestie onder bepaalde omstandigheden worden onteigend, in een beperkt aantal gevallen zonder compensatie. Deze richtlijnen zijn van toepassing op landeigendom van zowel nationale eigenaren, als buitenlandse eigenaren. Ook Nederlandse investeringen zouden hierdoor geraakt kunnen worden.

Vraag 11

Welke mogelijkheden ziet u om de Zuid-Afrikaanse regering te bewegen af te zien van wetgeving die willekeurige ontneming van eigendom zonder compensatie mogelijk maakt?

Antwoord 11

Landhervorming is een nationale aangelegenheid, zo ook wetgeving die deze hervormingen vormgeven, waaronder de bepalingen voor onteigening. Zuid-Afrika is een democratische rechtsstaat. Het voorliggende wetsvoorstel biedt waarborgen om willekeur tegen te gaan, onder meer door de rol van een rechter of arbiter. Nederland zal in gesprekken blijven benadrukken dat Nederland zeer hecht aan de rechtsstaat en duidelijkheid over onteigening voor zowel bestaande als potentiële investeerders in Zuid-Afrika.

Vraag 12

Wat zijn de implicaties van een no-deal Brexit voor de handelsrelatie tussen de Europese Unie en Zuid-Afrika?

Antwoord 12

Het uitblijven van een akkoord tussen de Europese Unie en het Verenigd Koninkrijk kan implicaties hebben voor de handel tussen de Europese Unie en derde landen, waaronder ook Zuid-Afrika als onderdeel van de Ontwikkelingsgemeenschap van Zuidelijk Afrika (SADC) waar zowel de EU als het VK een handelsakkoord mee heeft afgesloten. Dit effect kan zich voordoen in de vorm van kostenstijgingen voor VK-onderdelen in EU-producten, of EU-onderdelen in VK-producten, VK-onderdelen in producten uit derde landen waarmee een handelsakkoord is gesloten of onderdelen uit derde landen in producten uit het VK vanwege mogelijk toepasselijke heffingen en quota. Ook kan het zijn dat de EU certificeringen en goedkeuringen door instellingen uit het VK voor producten uit derde landen zoals Zuid-Afrika voor toelating tot de Europese markt niet langer accepteert. Het aflopen van de in het terugtrekkingsakkoord overeengekomen overgangperiode per 1/1/2021 heeft hoe dan ook implicaties voor de handel met het VK, zo komen er in alle gevallen grensprocedures en -formaliteiten.